

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 5 mars 1946 kl. 3 em.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om billiga semesterresor för arbetstagare.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 86, har herr *Dahlgren m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag om billiga semesterresor för arbetstagare.

I fråga om motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet inhämtat utlåtanden från järnvägsstyrelsen, socialstyrelsen, socialvårdskommittén, 1941 års befolkningsutredning, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige och Svenska turistföreningen.

Socialstyrelsens yttrande återfinnes såsom bilaga till detta utlåtande.

Järnvägsstyrelsen anför i huvudsak följande.

I syfte bl. a. att underlätta resemöjligheterna för sådana inkomsttagare, för vilka biljettkostnaderna kunna vara mera betungande, hade styrelsen i samarbete med enskilda järnvägar och andra trafikföretag inrättat ett flertal billiga reseformer. De viktigaste av dessa vore:

billiga rundturer (nedsättning 25 à 35 %), ett 50-tal fasta turer med järnväg, båt och buss genom turistiskt intressanta trakter;

billiga vinter- och sensommarbiljetter (nedsättning 45 %) för resor till turist-, sport-, rekreations- eller badorter under för- och eftersäsongerna;

sällskapsresor för grupper om minst 10 personer, nedsättning 25 %; familjebiljetter för minst 3 personer, tillhörande samma familj, innebärande nedsättning med 50—75 % för varje resande utöver de 2 äldsta;

mötesnedsättning (25 %) för deltagare i kongresser etc.

Härtill komme s. k. utbytesresor mellan olika landsändar och utflyktsresor till de större städerna eller vissa turistplatser, vilka företagas med särskilda extratåg med en nedsättning motsvarande 50 % eller mera.

Samtliga dessa nedsättningsformer utnyttjades före kriget i mycket stor utsträckning av semesterresande och, såvitt styrelsen kunnat finna, särskilt av personer från de befolkningsgrupper, som torde avses i den föreliggande motionen. Under kriget hade nedsättningarna, på grund av rå-

dande svåra trafikförhållanden, till stor del måst slopas eller starkt beskäras. Det vore emellertid styrelsens avsikt att, så snart trafiksituationen tillåter, åter införa dem i full utsträckning.

Såsom av den ovan nämnda redogörelsen framginge erbjöde redan nu tillgängliga reseformer goda möjligheter till billiga semesterresor. Skulle styrelsen emellertid finna, att ytterligare åtgärder i syfte att främja semesterresorna kunna vara påkallade, vore styrelsen beredd att medgiva nedsättningar i all den utsträckning, som kan anses förenlig med statens järnvägars intressen som affärsdrivande företag.

Under nu angivna förhållanden och då den av motionärerna ifrågasatta utredningen icke torde kunna förväntas ådagalägga möjlighet att medgiva nedsättningar i större omfattning än som redan skett eller styrelsen är beredd att göra, hemställde styrelsen, att den föreliggande motionen måtte avstyrkas.

Socialvårdskommittén anför bland annat följande.

Den av motionärerna väckta frågan vore av en betydande storleksordning. Enligt 1940 års folkräkning uppginge antalet löneanställda till drygt 1 1/2 miljon. Medräknades familjemedlemmar, torde den föreslagna reformen komma att beröra mellan 3—4 miljoner medborgare. I och för sig kunde givetvis ingen erinran framställas mot motionärernas påpekande att semesterlönen ofta icke förslår att täcka såväl de fördrade levnadskostnaderna under semester som resekostnaderna, men kommittén kunde icke finna det vara möjligt att införa rabatterade resor för så stora grupper, varom här är fråga. Om rabatterade järnvägsresor för anställda, som äro tillförsäkrade viss årlig semesterledighet, skulle genomföras, torde icke liknande krav från andra samhällsgrupper kunna avvisas. Mindre jordbrukare, hantverkare m. fl., som icke åtnjuta lagstadgad semesterledighet, kunde vara i lika stort behov som löneanställda av den rekreation, som viss tids vistelse på annan ort kan innebära, och deras ekonomiska möjligheter att företaga en rekreationsresa vore ofta lika begränsade. Skulle rabatterade järnvägsresor införas, syntes frågan icke kunna lösas på annat sätt än att staten anslår medel för täckande av rabattkostnaden. Det torde icke kunna ifrågasättas, att de enskilda järnvägarna skulle utan ersättning rabattera biljettkostnaden, och även statens järnvägar borde förvaltas som ett affärsdrivande verk. Det vore av vikt, att denna synpunkt icke förbises, då krav i ena eller andra avseendet framställles på att statens järnvägar skall utföra transporter utan ersättning.

Kommittén hade i annat sammanhang i huvudsak förordat de av befolkningsutredningen nyligen föreslagna åtgärderna för beredande av vila och rekreation åt mödrar och barn. Därest dessa förslag genomföras, hade man kommit ett långt stycke på väg mot lösande av familjesemes-

terns problem. Att för närvarande gå längre på denna väg syntes kommittén icke tillrådligt. På grund härav avstyrker kommittén bifall till ifrågavarande motion.

1941 års befolkningsutredning meddelar, att befolkningsutredningen icke utöver vad som framginge av utredningens betänkande 1945:55 om åtgärder för beredande av vila och rekreation åt mödrar och barn övervägt några ytterligare förslag rörande fria resor, att frågan om billiga semesterresor för arbetstagare ej varit föremål för prövning inom utredningen samt att utredningen, som avlämnat sitt huvudbetänkande och för närvarande befunne sig under avveckling, under sådana förhållanden ej kunnat taga ställning till det vittutseende förslag, som motionärerna aktualiserat.

Svenska arbetsgivareföreningen framhåller, att det praktiska realiserandet av motionärernas syfte innebär en ytterligare påbyggnad av de åtgärder, som före kriget vidtogos av statens järnvägar och andra trafik-inrättningar samt av turistbyråer, t. ex. den i arbetarrörelsens regi arbetande resebyrå Reso, vilka åtgärder i samtliga fall hade till syfte att möjliggöra billiga semesterresor. Otvivelaktigt komme nämnda institutioner att fortsätta med dylik verksamhet, så snart normala förhållanden ånyo inträtt. Någon anledning att igångsätta särskild utredning härom syntes ej föreligga. Föreningen avstyrkte bifall till motionen.

Landsorganisationen i Sverige anför i saken följande.

Motionens syfte vore självfallet mycket behjärtansvärt. Detta syfte komme att i väsentlig grad tillgodoses genom de åtgärder för beredande av vila och rekreation åt mödrar och barn, som föreslagits av befolkningsutredningen och som komma att medföra en betydande lättnad i familjeförsörjarnas utgifter för resor m. m. i samband med semester. I övrigt syntes emellertid tillgång till billiga rekreationsresor vara någonting som alla mindre bemedlade folkgrupper böra ha lika stor rätt och anledning att kräva.

Landsorganisationen avstode därför från att kräva en sådan specialförmån just för löntagare, men förutsatte härvid att nedsättning av biljettpriserna för rekreationsresor av olika slag komme att tillämpas i så stor utsträckning som med hänsyn till trafikkapaciteten är möjligt. Järnvägsstyrelsen hade här förebådat en utsträckning av returbiljetts giltighetstid, ökning av rabatten för familjebiljett m. m. Landsorganisationen betraktade detta som steg i rätt riktning och underströk önskvärdheten av ytterligare åtgärder av liknande slag.

Med instämmande i motionens allmänna syfte förordade landsorganisationen en utredning om vidgad tillämpning av biljettprissänkningar till befrämjande av semester- och andra rekreationsresor, så snart trafikmedlens prestationsförmåga kan höjas i erforderlig grad.

Svenska turistföreningen erinrar om de åtgärder, som av järnvägen redan vidtagits i syfte att förbilliga resor av i motionen åsyftat slag, och om fritidsutredningens 1939 angivna förslag men framhåller samtidigt, att den ökade trafiken och den efter hand tilltagande bristen på rullande materiel vid våra järnvägar hittills lagt hinder i vägen för realiserandet av fritidsutredningens förslag. Föreningen anför därefter, att då dessa hinder nu snart kunde förväntas bli avlägsnade, ville föreningen framhålla att det helt vore i överensstämmelse med föreningens egna intentioner, att så stora delar som möjligt av vårt folk skola beredas tillfälle att berika sin semester eller sina ferier med att lära känna andra delar av sitt land än den hemmavanda miljön. Turistföreningen hade även efter förmåga strävat att göra färdelivet så litet kostsamt som möjligt genom att bygga fjällstugor, upprätta vandrarhem och semestergårdar samt bidra med stipendier till skolgruppers och arbetargruppers resor.

Svenska turistföreningen ville med hänsyn härtill uttala som sin åsikt att en utredning, som kan leda till effektiva förslag om billiga semesterresor, borde igångsättas eller att fritidsutredningens ovan omnämnda betänkande snarast upptages till ny prövning.

Utskottet. För egen del får utskottet anföra följande.

Det allmänna syftet med här ifrågavarande motion, nämligen att bereda tillfälle till billiga rekreationsresor och därmed på sitt sätt effektivisera gällande semesterlagstiftning, finner utskottet väl i och för sig behjärtansvärt. Statens järnvägar hava ock, som i de avgivna yttrandena framhållits, redan i åtskilliga avseenden vidtagit åtgärder för att underlätta dylika resor. Ytterligare åtgärder i samma syfte stå inför förverkligande, så snart förhållandena medgiva sådant ur trafikteknisk synpunkt. Utskottet vill i detta sammanhang hänvisa till vad utskottet i sitt utlåtande nr 3 anfört i fråga om önskvärd utsträckning av giltighetstiden för järnvägarnas tur- och returbiljetter.

Av socialvårdskommittén har framhållits, att vid bifall till motionen den föreslagna reformen skulle komma att beröra sammanlagt 3—4 miljoner medborgare. Redan detta förhållande torde komma att vålla svår-
bemästrade, för att ej säga oöverstigliga trafikproblem. Och likväl har härvid endast sikte tagits på arbetstagare. Vid sidan av dessa finnas i vårt land stora grupper egna företagare, såsom hantverkare och småbrukare, vilka säkerligen i samma grad kunna göra anspråk på samhällelig hjälp i föreliggande syfte. Någon anledning att här särskilja dessa folkgrupper från de med motionen avsedda synes sålunda ej föreligga. Statens järnvägars egenskap av affärsdrivande verk samt förekomsten av enskilda järnvägar och andra trafikmedel, vilka vid en lösning av frågan jämväl torde böra tagas med i beräkningen, lägga därjämte hinder i vägen för realiserandet av motionärernas önskemål.

I sitt yttrande över motionen har socialstyrelsen framhållit vissa synpunkter såsom betydelsefulla vid bedömandet av här föreliggande spörsmål, nämligen att här i första hand föreligger en uppgift för den enskildes budgetplanering, att därutöver även insatser från det allmännas och organisationsväsendets sida lämpligen kunna komma i fråga och att det föreliggande oförnekliga sociala spörsmålet redan beaktats i olika avseenden, såsom genom åtgärder från järnvägarnas sida, i turistföreningens, folkrörelsernas rese- och semesterorganisations, Resos, och andra liknande institutioners verksamhet, genom statligt understöd till fria sommarresor för barn och rabatterade resor för husmödrar etc. Flera av de sålunda vidtagna anordningarna hade visserligen hittills haft karaktären av försöksverksamhet, men förslag föreligger, enligt vad socialstyrelsen meddelat, om permanent organisation i väsentligt utvidgad skala. Socialstyrelsen har slutligen framhållit, att återgången till fredsförhållanden synes vara ägnad att uppmuntra redan förefintliga strävanden på de områden, motionärerna tagit sikte på. Till vad socialstyrelsen sålunda anfört och åberopat kan utskottet ansluta sig.

Under åberopande av innehållet i de avgivna utlåtandena och vad utskottet här ovan i övrigt anfört anser utskottet sig förhindrat förorda igångsättande av någon särskild utredning om billiga semesterresor för arbetstagare och hemställer därför,

att motionen II:86 icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Stockholm den 26 februari 1946.

På utskottets vägnar:

L. O. SKANTZE.

Närvarande: herrar *Skantze*, *Hedqvist**), fru *Svedberg*, herrar *Boman* i *Stavsund*, *Persson* i *Svensköp**), *Engström*, *Jonsson* i *Järvsand* och *Thapper*.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till

Riksdagens andra kammarens tredje tillfälliga utskott.

Genom beslut den 1 februari 1946 har Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att till riksdagens andra kammarens tredje tillfälliga utskott avgiva yttrande över en i kammaren väckt motion, nr 86, angående utredning av frågan om billiga semesterresor för arbetstagare. I anledning härav får styrelsen anföra följande.

Den i motionen väckta frågan har en oförneklig social betydelse. Semesterlagstiftningen får värde endast i den mån den lagstadgade semestern verkligen kan utnyttjas för rekreation och vila. För många arbetstagare med små inkomster uppstår här utan tvivel ett svårlost ekonomiskt problem.

I första hand föreligger här en uppgift för den enskildes budgetplanering. De ekonomiska krav, som semesterresan ställer, kunna i större eller mindre mån mötas genom ett planmässigt individuellt sparande. Därutöver kunna även insatser från det allmännas och organisationsväsendets sida komma i fråga. Det föreliggande sociala spörsmålet har redan beaktats på olika håll.

Reso, folkrörelsernas rese- och semesterorganisation, med landsorganisationen och tjänstemännens centralorganisation samt andra större fackliga organisationer som huvuddelägare och med anslutning från kooperativa förbundet, arbetarnas bildningsförbund, riksförbundet landsbygdens folk, svenska sparbanksföreningen och ett flertal andra organisationer, bildades år 1937, året före semesterlagens tillkomst, och har tagit till en av sina uppgifter att i mån av tillgångar söka skapa goda betingelser för semesterns rätta utnyttjande. Dess verksamhet har hämmats genom kriget. På de semesteranläggningar, som denna organisation har hunnit med att skapa, beräknades sommaren 1945 cirka 20 000 människor kunna erbjudas semestervistelse under sommarmånaderna. Givetvis äro ifrågavarande möjligheter ännu otillräckliga i förhållande till det massbehov, som är för handen. Man lär inom organisationen ha omfattande planer på nyskapande av semesteranläggningar; de nuvarande förhållandena på byggnadsmarknaden lägga dock hinder i vägen för planernas realiserande. Priserna för vistelse på Resos anläggningar lära få anses tämligen låga, ehuru icke låga nog med hänsyn till de lägre inkomstskiktens resurser, åtminstone ej för de fall att en familjesemester avses. Här föreligger i det hela ett stort ekonomiskt-organisatoriskt problem, som närmast synes vara en angelägenhet för de till Reso anslutna organisationerna. I viss utsträckning ha bidrag från fonden för friluftslivets främjande kommit Resos anläggningar till godo. Dessa bidrag avse dock endast nyanläggningarna, icke verksamhetens drift. Uttalanden vid en konferens inom Reso-organisationen sommaren 1945

synes giva vid handen, att man också ställer förhoppningar på understödande ekonomiska insatser från de stora industriföretagen. Man lär hysa förväntningar, att en del företagsledare skola föredraga att uppmuntra Resos mera omfattande och effektiva organisation för semesterrörelsen framför att söka skapa egna semesteranläggningar vid sina företag.

Härjämte må nämnas Resos strävan att söka befrämja den enskildes sparverksamhet till förmån för semesterresor. Organisationen söker i samverkan med svenska sparbanksföreningen och dess anslutna sparbanker bedriva propaganda i detta syfte, och sparklubbar ha för ändamålet bildats inom organisationen.

Svenska turistföreningens vandrarhemsrörelse är i detta sammanhang också av ett betydande intresse. Vandrarhemmen uppgingo sommaren 1945 till ett antal av 271 och äro närmast avsedda för ungdom men stå även öppna för vuxna med enkla anspråk i fråga om bekvämligheter. Priserna kunna där hållas mycket låga. Tillträde lämnas även åt andra än turistföreningens medlemmar mot förvärv av så kallat vandrarhemskort.

En annan organisation av betydelse i detta sammanhang är skid- och friluftsförbundet, som numera uppmuntrar icke endast vintersport utan även andra grenar av friluftsliv och därvid jämväl eftersträvar massanslutning.

Såväl vandrarhemsrörelsen som skid- och friluftsförbundet ha likaledes erhållit understöd från fonden för friluftslivets främjande.

Semestermöjligheterna för såväl familjer som enskilda kunna avsevärt ökas genom ett förbilligande av järnvägsresorna. Familjesemestern torde allra bäst befrämjas på denna väg. Goda rekreations- och inkvarteringsmöjligheter på större eller mindre avstånd från hemorterna kunna därmed bli uppnåeliga för stora delar av befolkningen. Vissa anordningar ha redan vidtagits för att genom sådana reselättnader möjliggöra billiga semesterresor. Här må nämnas nedsättningen av priserna på järnvägsbiljetter vissa tider på året. För barnrika familjer innebära familjebiljetterna vid järnvägsresor en väsentlig lättnad. När kriget bröt ut, hade man börjat pröva möjligheterna att utöka reselättnaderna på järnvägarna för att tillmötesgå de stora massornas behov i samband med den årliga semestern. I en den 5 juli 1939 upprättad promemoria framställde fritidsutredningen förslag i denna riktning, innebärande bland annat, att den till 10 dagar begränsade giltighetstiden för tur- och returbiljetter på statens järnvägar skulle förlängas till sju ton dagar. Promemorian torde ha föranlett överväganden inom järnvägsstyrelsen, där man lär ha varit beredd att gå ännu längre och förlänga giltighetstiden för tur- och returbiljetter till en månad. Genom krigets utbrott kom frågan att ställas på framtiden. I en motion vid innevarande års riksdag (II: 300) har väckts förslag om en månads giltighetstid för järnvägarnas tur- och returbiljetter. Det torde få antagas, att reselättnader skola komma till stånd, allt eftersom järnvägarnas trafikkapacitet återställs efter krigsårens påfrestningar.

De statliga åtgärderna för fria sommarresor för barn samt rabatterade resor för husmödrar ha slutligen viss betydelse i detta sammanhang. Rätt till fria resor till sommarvistelse i enskilda hem eller på privata sommarställen föreligger sålunda för barn, mödrar och vårdare i fråga om familjer under en viss inkomst- och förmögenhetsgräns. Rätten till rabatterade resor för husmödrar är tills vidare begränsad till mödrar med minst tre hemma-

varande barn. Någon minimiålder på de hemmavarande barnen har därvid icke stipulerats, enär statsmakterna ha ansett, att en husmoder, som förestår ett hushåll, är i behov av avkoppling och vila från hushållsarbetet, även om de hemmavarande barnen icke äro minderåriga. Hithörande anordningar ha haft karaktären av en försöksverksamhet. Förslag föreligger om en permanent organisation av verksamheten i väsentligt utvidgad skala.

Ehuru de sist berörda anordningarna icke direkt åsyfta att främja utnyttjandet av den lagstadgade semestern, underlätta de givetvis lösningen av detta problem i den mån som de tillgodose behovet av rekreation och vila för medlemmar av vederbörande arbetstagares familjer.

Vad här anförts ger vid handen, att man på skilda håll och från olika utgångspunkter har uppmärksammat fritids- och semesterproblemet. Återgången till fredsförhållanden synes vara ägnad att uppmuntra redan förefintliga strävanden på detta område. Någon särskild utredning i frågan synes under sådana omständigheter knappast vara påkallad.

Stockholm den 15 februari 1946.

THORWALD BERGQUIST.

JOHAN RICHERT.
